

دولت گذشته چرا در پرداخت یارانه‌ها به مشکل خورد؟

● تفکر برخی وزرای دولت روحانی و تغییر شیوه تأمین منابع هدفمندی باعث شد تا وزارت اقتصاد در پرداخت یارانه‌ها در سال‌های ۹۲ و ۹۳ دچار مشکل شود

کتاب

کتاب درس‌هایی از هدفمندی یارانه‌ها، حاوی نکات گوناگونی پیرامون چگونگی زمینه‌سازی و اجرای هدفمندسازی یارانه‌ها در قالب طرح تحول اقتصادی در زمان دولت‌های نهم و دهم است. در کتاب به این موضوع پرداخته شده است که برای برداشتن گام‌های بزرگ اصلاحی در اقتصاد پرداخته شده است. محمد رضا فرزین به عنوان دبیر ستاد هدفمندسازی یارانه‌ها در آن زمان، توضیحات مبسوطی را در این کتاب ارائه کرده است. در شماره امروز نیز بحث پیرامون برگزاری جلسات با نمایندگان مجلس و همچنین برگزاری همایش‌ها و نشست‌هایی در استان‌ها برای آماده‌سازی تصمیم‌گیران جهت اجرای اصلاحات اقتصادی است.

● برخی از کارشناسان اقتصادی معتقدند یکی از مهم‌ترین دلایل اجرانشدن هدفمندی یارانه‌ها در طول چند دهه اخیر، نگرانی و ترس ناشی از اجرای آن بوده است. این موضوع را قبول دارید؟

اصلاح قیمت حامل‌های انرژی و کالاها اساسی مانند نان در تمام کشورهای جهان یک کار سخت و پرچالش بوده است. تجربه همه کشورهای نشان می‌دهد که این کار در بستر یک برنامه زمانبندی و با فراز و نشیب‌های فراوان صورت پذیرفته است. بنابراین در ایران هم نگرانی از واکنش‌های مردمی ازغدغه‌های اصلی همه دولت‌ها در اجرای این طرح بوده است. البته این نگرانی در خصوص نان بیشتر بود چرا که نان قوت عمده مردم است. بسیاری از دولت‌ها با استفاده از سیاست‌های متفاوت در سمت تولید و مصرف توانسته‌اند اصلاحات لازم را در این زمینه انجام دهند به طوری که هنوز هم بسیاری از کشورهای این خصوص یارانه می‌پردازند. برای مثال اروپایی‌ها در حال حاضر بیشترین یارانه رادر حوزه محصولات کشاورزی پرداخت می‌کنند.

● برخی معتقدند دولت در ابتدای امر توانست قرار است در هدفمندی یارانه‌ها چه کار کند و با گذشت زمان به روش‌هایی رسید.

این امر طبیعی است. طرحی که در ایران اجرا شد از لحاظ ابعاد و گستره کالاها و همبستگی میزان اصلاح قیمت‌ها در دنیا بی‌نظیر بود. بنابراین تمام

تجربه‌های قبلی سایر کشورها از این لحاظ نمی‌توانست مبنای کار دولت قرار گیرد. در یکی از جلسات بانک جهانی، مشاوران بانک جهانی کتابی در خصوص تجربه‌های مشابه تهیه کرده و در سال ۹۰ برای مالارانه می‌کردند. زمانی که تجربه ایران را برایشان توضیح دادم همه آنها بر بی‌نظیر بودن طرح ایران صحه گذاشتند و بسیار علاقمند بودند تا تجربه ایران در این حوزه مدون شود. همین انگیزه‌ای شد که بنده مقاله‌ای رادر این خصوص با همکاری دو نفر از اقتصاددانان صندوق بین‌المللی پول به نام‌های زاینسک و دومنیک تهیه کرده و در نشریه صندوق بین‌المللی پول منتشر کنم. در ابتدای ورود به بحث یارانه‌ها سوالات زیادی بود که باید به آنها پاسخ و برنامه اجرای آنها تهیه می‌شد. اینکه باید چه کالاها و خدماتی مشمول اصلاح قیمت شوند؟ زمانبندی و توالی آنها چگونه باشد؟ اصلاح قیمت چگونه صورت پذیرد؟ اصلاحات غیر قیمتی لازم چیست و آیا اصلاً نیاز به اصلاحات غیر قیمتی وجود دارد یا نه؟ بازپرداخت یارانه‌ها باید چگونه باشد؟ برنامه‌های حمایتی و تکمیلی در سایر بخش‌ها مانند صنعت و کشاورزی چگونه باشد؟ چه نوع سیاست‌های پولی و مالی مورد نیاز است؟ سازماندهی اجرا چگونه باشد؟ واز همه مهم‌تر چگونه اطلاع‌رسانی شود؟ همه اینها سوالاتی بود که باید به آنها پاسخ داده می‌شد. بسیاری از مسئولان امنیتی کشور دغدغه امنیتی داشتند. به هر حال تجربه‌های تلخی از اصلاح قیمت بنزین در کشورهای دیگر وجود داشت که باعث افزایش این

نگرانی‌ها می‌شد. اینکه مردم در مقابل این موضوع چه واکنشی نشان خواهند داد برای ما بسیار اهمیت داشت.

● اجازه بدهید بحث را با اقدامات دولت در حوزه اطلاع‌رسانی طرح هدفمندسازی یارانه‌ها ادامه دهیم. دولت در این حوزه خیلی فعال بود و دائماً جلسه و همایش برگزار می‌کرد، به طوری که این نحوه اطلاع‌رسانی در خصوص برنامه‌های دولت کم سابقه بود. به نظرتان واقعا این میزان اطلاع‌رسانی ضروری بود؟

بیش

اینکه تناقضی در صحبت‌های این افراد نباشد تمام مطالب در دبیرخانه تهیه می‌شد. برای این کار یک پاورپوینت تهیه کرده بودیم که در آن تمام ضرورت‌ها، اهداف و سیاست‌های طرح را توضیح داده بودیم و تمام افسران یک نسخه از این PowerPoint را در اختیار داشتند و در خصوص طرح در چهارچوب آن نسخه صحبت می‌کردند. یکی از اقدامات صورت گرفته در اطلاع‌رسانی گسترده طرح، برگزاری ۲ همایش در هر استان با حضور استاندار، مسئولان استانی، نخبگان و مردم در آن استان بود. به این منظور ابتدا چند جلسه در وزارت کشور با حضور استانداران برگزار و طرح و ابعاد برای آنها توضیح داده شد. در این جلسات علاوه بر رئیس جمهور، برخی از وزرا بویژه وزیر اقتصاد نیز حضور داشت و بخش عمده‌ای از زمان جلسه به پرسش و پاسخ اختصاص می‌یافت. پس از برگزاری این همایش‌ها، اولین دور استانی شروع شد و نمایندگان دبیرخانه با حضور در استان‌ها در خصوص طرح صحبت می‌کردند. پس از اینکه دور اول استان‌ها تمام شد و این جلسات در تمام استان‌ها برگزار شد مجدداً در سال بعد دوم آغاز و در دور دوم ابعاد تفصیلی‌تر طرح توصیف شد. در کنار آن برنامه‌های طراحی شد تا با کلیه نهادها، مجامع علمی، فرهنگی و سیاسی، اصناف و فعالان اقتصادی، شهرداری‌ها و بویژه گروه‌های مرتبط با طرح مانند خبرگزاری‌ها، مدیران صدا و سیما، صنف‌های مربوط به حمل و نقل بویژه رانندگان، اناسک بازرگانی و تعاون، مدیران و مسئولان امنیتی کشور بویژه سپاه و بسیج و ائمه جمعه کشور جلساتی برگزار و طرح را برای آنها توضیح دهیم. در بسیاری از این نشست‌ها و همایش‌ها شخص رئیس جمهور هم شرکت می‌کرد.

● عمده نگرانی‌تان در آن مقطع چه بود؟

نگران سیاه‌نمایی‌هایی بودیم که در خصوص طرح صورت می‌گرفت البته با حجم بالای اطلاع‌رسانی و نشست‌هایی

نگاه تیولداری زنگنه به وزارت نفت!

چیزی که در شروع دولت آقای روحانی (واریز منابع درآمدی حامل‌ها به حساب خزانه) به مذاق وزرای این دو دستگاه (نفت و نیرو) خوش نیامد و روال آن را ابتدا تغییر دادند. به همین دلیل وزارت اقتصاد در پرداخت یارانه‌ها در سال‌های ۹۲ و ۹۳ دچار مشکل شد. به طور کلی وزیر نفت جدید آقای بیژن زنگنه، نگاهش به وزارت نفت تیولداری بود؛ یعنی آقای زنگنه فکری کرد تمام تصمیمات در حوزه نفت باید توسط شخص وی اتخاذ شود و گوش شنوایی هم نداشت! لذا جای هرگونه تقاهم و تبادل نظر را بسته بود و به بزرگترین مانع اجرای طرح تبدیل شده بود.

در ابتدای ورود به بحث یارانه‌ها سوالات زیادی بود که باید به آنها پاسخ و برنامه اجرای آنها تهیه می‌شد. اینکه باید چه کالاها و خدماتی مشمول اصلاح قیمت شوند؟ زمان بندی و توالی آنها چگونه باشد؟ اصلاح قیمت چگونه صورت پذیرد؟ اصلاحات غیر قیمتی لازم چیست و آیا اصلاً نیاز به اصلاحات غیر قیمتی وجود دارد یا نه؟ بازپرداخت یارانه‌ها باید چگونه باشد؟ برنامه‌های حمایتی و تکمیلی در سایر بخش‌ها مانند صنعت و کشاورزی چگونه باشد؟ چه نوع سیاست‌های پولی و مالی مورد نیاز است؟ سازماندهی اجرا چگونه باشد؟ و از همه مهم‌تر چگونه اطلاع‌رسانی شود؟

که برگزار می‌کردیم این سیاه‌نمایی‌ها را کم‌رنگ می‌کردیم. صحبت کردن با مردم و نخبگان کشور چندین ویژگی مثبت داشت. اول اینکه آنها نظرات و دیدگاه‌هایی داشتند که با واقعیت‌های طرح آشنا می‌شدند. دوم اینکه عموماً می‌توانست در اجرا خیلی به ما کمک کند. ضمن اینکه با این کارها تا حد زیادی جلوی شایعات را هم می‌گرفتیم. برای مثال به یاد دارم که پس از انجام طرح خوشه‌بندی‌ها برای سخنرانی در بین روحانیون به مدرسه فیضیه قم رفتم. در آنجا پس از پایان صحبت‌های من تعدادی از طلبه‌های جوان مرا به صرف شام دعوت کردند. طبیعتاً آنها حقوق‌های بسیار پایینی داشتند به طوری که در آن سال حقوق ماهانه آنها بین ۸۰ تا ۱۲۰ هزار تومان بود، با این حال بعد از اعلام نتایج طرح خوشه‌بندی بسیاری از آنها در خوشه سوم قرار گرفته بودند. به من می‌گفتند: «ما در خوشه سوم قرار گرفتیم اما کسبه محل یا برخی از آشنایان ما که ده‌ها برابر ما درآمد دارند در خوشه اول هستند.» در جلسه دیگری که با مدیران بخش‌های مختلف صداوسیما داشتم نیز شاهد وجود چنین مشکلات و اعتراضاتی بودم. مشاهده این موارد و انعکاس‌های مردمی اینچنینی باعث شد تا بعدها در روش و چگونگی توزیع یارانه تغییراتی ایجاد کنیم.

● در آن سال‌ها مجلس شورای اسلامی هم کمیسیون‌هایی در زمینه تشکیل داد و موضوع در آنجا هم پیگیری می‌شد. تعامل دولت با مجلس چگونه بود؟

بله، مجلس کمیسیون ویژه‌ای تشکیل داد که در این کمیسیون هر هفته اجرای طرح و موضوعات مختلف آن بحث می‌شد.

● چه کسانی اعضای این کمیسیون بودند؟

تمامی رؤسای کمیسیون‌های مجلس در آن عضو بودند. البته تعدادی از اعضا نیز رئیس کمیسیون نبودند.